

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.:343.146 (043.2)= 135.1

BÎCU VASILE

**ROLUL MIJLOACELOR MATERIALE DE PROBĂ
ÎN PROCESUL PENAL**

Specialitatea: 554.03- Drept procesual penal

Autoreferatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU 2016

**Teza a fost elaborată la catedra Drept Public a Facultății de Drept a
Universității Libere Internaționale din Moldova**

Conducător științific: GHEORGHITĂ Mihail, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Referenți oficiali:

1. BARBĂNEAGRĂ Alexei, doctor habilitat în drept, profesor universitar

2. GUȚAN Eugen, doctor în drept, conferențiar universitar

Componența Consiliului Științific Specializat:

1. ULIANOVSCI Xenofon, președinte, doctor habilitat în drept, profesor universitar

2. VIZDOAGĂ Tatiana, secretar științific, doctor în drept, conferențiar universitar

3. BRÎNZĂ Sergiu, doctor habilitat în drept, profesor universitar

4. DOLEA Igor, doctor habilitat în drept, profesor universitar

5. OSOIANU Tudor, doctor în drept, conferențiar universitar

6. ROMAN Dumitru, doctor în drept, conferențiar universitar

7. BÂNDAR Valerică, doctor în drept, conferențiar universitar, România

Susținerea va avea loc la „ 10” septembrie 2016, ora 10-00 în ședința Consiliului științific specializat DH 30.12.00.08-23/2 din cadrul Universității de Stat din Moldova (MD 2009, mun. Chișinău, str. A. Mateevici, 60, bloc IV, aud. 222).

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la biblioteca Universității de Stat din Moldova, pe pagina WEB a C.N.A.A. (<http://www.cnaa.acad.md>) și la Biblioteca Națională a Republicii Moldova)

Autoreferatul a fost expediat la „ ” _____ 2016

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat

Dr. în drept, conf. univ.

(T. Vizdoagă)

Conducător științific

Dr. hab. in drept, prof. univ.

(M. Gheorghită)

Autor:

BÎCU Vasile

© BÎCU VASILE, 2016

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Înfăptuirea justiției penale depinde în mare măsură de ansamblul normelor care reglementează probele și mijloacele de probă. În cadrul dispozițiilor care reglementează desfășurarea procesului penal, normele privitoare la instituția procesuală a probelor și a mijloacelor de probă prezintă o deosebită importanță, atât pentru faptul că ele sunt strâns legate de stabilirea stării de fapt a infracțiunilor, cât și pentru aceea că, în cea mai mare parte a procesului, se pun probleme legate de probe și de mijloace de probă.

Asemenea celorlalte mijloace de probă, mijloacele materiale sunt entități materiale extraprocesuale având legătură cu obiectul probațiunii, iar prin reglementarea folosirii lor în desfășurarea procesului penal devin și ele categorii juridice procesuale.

Aceste mijloace au căpătat un rol preponderent datorită procedeele tehnico-științifice și metodelor în continuă perfecționare de descoperire, ridicare, conservare și cercetare a obiectelor și documentelor. Rolul lor în cadrul probatoriului penal a crescut cu atât mai mult în ultimele decenii, cu cât mijloacele tehnico-științifice de investigare, de descoperire, fixare și punere în valoare a mijloacelor materiale de probă s-au dezvoltat și perfecționat, pînă la un nivel avansat. Mijloacele materiale de probă, și deci, și probele materiale ocupă un loc preeminent printre mijloacele de probă datorită posibilităților largi de depistare și acumulare a lor, precum și aportului specific pe care îl pot aduce la aflarea adevărului în cauza penală, mai ales acolo unde celelalte mijloace de probă lipsesc sau sunt insuficiente. Căutarea urmelor faptei și a obiectelor care au legătură cu infracțiunea sau cu persoanele care au săvârșit-o, constituie de regulă prima preocupare a organelor de urmărire penală și rareori activitatea acestor organe rămâne fără rezultate, așa că mijloacele materiale de probă apar frecvent pe primul plan. Aceste mijloace, atunci când sunt studiate cu atenție și cercetate cu ajutorul procedeele științifice și tehnice moderne, dau la iveală elemente informative de extremă importanță.

Studiul cadrului juridico-procesual privind mijloacele materiale de probă în procesul penal se impune și din motive pur practice.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Până în prezent tematica probelor materiale este insuficient studiată în literatura de specialitate din spațiul vorbitorilor de limbă română.

Abordările acestui subiect au fost realizate în principal cu ocazia publicării unui manual, tratat sau al unui curs universitar de procedură penală, mai rar la nivel monografic sau cu prilejul elaborării articolelor teoretico-practice pentru conferințe științifice sau reviste de specialitate. Deci, concentrarea atenției asupra mijloacelor de probă în sens teoretico-științific, nu a fost mai specială, în raport cu alte mijloace de probă, cât și în comparație cu alte categorii și instituții procesuale.

Unele aspecte tradiționale privind mijloacele materiale de probă cu destinație în primul rînd didactică, le regăsim în publicațiile doctrinarilor procesualiști : I. Tanoviceanu, Gh. Antoniu, N. Volonciu, I. Neagu, Gr.Theodoru, V. Dongoroz, Gh. Mateuț, T. Pop, M. Udroui, T. Toader, M. Apetrei, N. Jidovu, I. Dolea, Iu. Sedlețchi, D. Roman, T. Vîzdoagă, T. Osoianu; cât și a criminaliștilor: E. Stancu, V. Bercheșan, C. Aionîțoie, A. Ciopraga, M. Gheorghîță, S. Doraș, Gh. Golubenco, Iu. Odagiu. Dintre

publicațiile în limba rusă remarcăm în sensul enunțat cele semnate de N. Kiseev, P. Lupinskaia, R. Iakupov, I. Petruhin, I. Bîhovski, I. Iakimov, R. Belkin și alții.

Anumite aspecte ale temei în discuție sunt investigate în tezele de doctorat și lucrările monografice elaborate de: O. Neicuțescu, A. Reșetnicov, A. Sava, V. Colodrovschi, A. Gugu, Bulai I., G. Olteanu, M. Ruiu, I. Cărpinean, A. Faigher, A. Paladii, T. Mrejeru, B. Mrejeru, A. Rîjakov, C. Didenko, etc.

Unica lucrare monografică, consacrată în special mijloacelor materiale de probă este elaborată de N. Selivanov, publicată la Moscova în 1971, fiind intitulată, corpurile delictive.

Această enumerare (deloc exhaustivă) ne convinge de faptul că problematica tezei a interesat numeroși cercetători. Unii dintre aceștia au studiat subiectele vizate în teză ca fenomene separate sau tangențial. Acceptându-le în mare parte, însă, nu le putem considera în ansamblu suficiente pentru fundamentarea științifică a obiectului de cercetare, pentru că nu abordează în special mijloacele materiale de probă în cadrul procesului penal.

Deci, cercetări monografice cu un scop bine determinat asupra problemelor doctrinare ale conceptului, noțiunii, esenței, administrării și aprecierii mijloacelor materiale de probă în perioada de consolidare a legislației procesual penale din ultimele două decenii în spațiul vorbitorilor de limbă română nu au fost realizate.

Cele menționate ne permit să conchidem că vectorul cercetărilor noastre nu este întâmplător, iar tematica respectivă rămâne în continuare actuală și prezintă mare interes atât teoretic, cât și practic.

Astfel, actualitatea temei abordate, alături de alte circumstanțe, este determinată de:

- transformările social-economice din societate, care au drept consecință schimbările cardinale a legislației în vigoare, inclusiv și a celei procesual penale;

- abordarea insuficientă a temei respective în doctrină și oportunitatea de statornicire a unui concept și a unei doctrine autohtone privind mijloacele materiale de probă;

- sporirea importanței probelor materiale odată cu dezvoltarea științelor naturii și a tehnicii, progrese care au făcut să sporească posibilitățile folosirii eficiente a mijloacelor materiale de probă în activitatea de descoperire și cercetare a infracțiunilor;

- oportunitatea de perfecționare și consolidare a legislației procesual-penale și cerințele practicii judiciare de interpretare adecvată a acesteia.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul tezei este studierea complexă a mijloacelor materiale de probă în calitate de categorie distinctă al probatoriului penal și reevaluarea capacităților de ordin normativ și doctrinar din Republica Moldova și România, în vederea reglementării și aplicării adecvate a normelor procesuale, privind acest subiect.

Pentru realizarea scopului enunțat au fost conturate următoarele obiective:

- fundamentarea doctrinară și normativă a conceptului de probă, mijloc de probă, mijloace materiale de probă în procedura penală: noțiune, trăsăturile esențiale, clasificare și importanță;

- stabilirea coraportului între noțiunile: mijloace materiale de probă, corpuri delictive, obiecte, documente și înscrisuri;

- elucidarea procedeele probatorii de descoperire, ridicare și documentare a mijloacelor materiale de probă, cât și a altor procedee de asimilare în plan probator al mijloacelor materiale de probă;
- evaluarea garanțiilor procesuale de respectare a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în cazul administrării de probe materiale prin intermediul procedeele probatorii care conțin elemente de constângere;
- studierea practicii judiciare în materia administrării probelor materiale, formularea recomandărilor în vederea statornicirii acesteia și aplicării uniforme a normelor de procedură penală de către organele de urmărire penală și instanțele de judecată;
- determinarea criteriilor de apreciere a mijloacelor materiale de probă;
- reevaluarea cadrului normativ (din Republica Moldova și România) în materia mijloacelor materiale de probă și identificarea oportunității în argumentarea și formularea propunerilor *de lege ferenda*.

Metodologia cercetării științifice. Pentru a realiza un studiu mai profund și detaliat al problemei, s-a folosit drept bază metodologică o serie de metode specifice de cercetare a problemelor cu caracter socio-uman cum ar fi: metoda logică (analiza și sinteza), istorică, sistemică, analiza dinamică (în retrospectivă și perspectivă), cea a clasificării și cea juridică comparativă. Metoda comparativă a permis de a studia normele juridice procesual penale în comparație cu alte norme din legislațiile străine. Metoda de sinteză a fost utilizată pentru a generaliza aspectele supuse analizei și pentru a stabili clar și concis recomandările autorului și propunerile de *lege ferenda*.

Metoda cercetării documentelor a îmbogățit conținutul teoretic al lucrării, iar în procesul expunerii și evidenței ideilor de bază, suportul teoretic al lucrării a fost completat cu exemple din practica judiciară. În sistemul teoretico-metodologic al analizei efectuate, un rol prioritar este atribuit actelor internaționale și naționale fundamentale.

Concluziile formulate în lucrare se bazează pe jurisprudență, rezultatele analizei teoretice a literaturii în probleme de procedură penală, criminalistică, expertiză judiciară, cât și a legislației altor țări.

Baza empirică a studiului este constituită de materialele sentințelor și deciziilor judecătorești pronunțate atât în țară, cât și peste hotare.

Noutatea și originalitatea științifică. Noutatea cercetării se clasează printre acele direcții științifice a căror cercetare merită atenție primordială, având în vedere lipsa unor lucrări și studii consacrate în doctrina autohtonă, care ar examina la nivelul unei teze de doctor, mijloacele materiale de probă. Lucrarea este prima încercare, în doctrina procesual-penală din Republica Moldova și din România, de a aborda această problematică importantă a procedurii penale în mod special. Originalitatea investigației constă în elaborarea științific-argumentată a unui set de *recomandări*, în formă de *lege ferenda*. În special, sunt înaintate unele recomandări privind aspecte de ordin tactic în vederea dobândirii obiectelor și documentelor din perspectiva valorificării acestora în plan probator. Sunt propuse unele modificări și completări ale textului unor articole din Codurile de procedură penală al Republicii Moldova și României, care urmărește scopul optimizării lor, lărgirea și garantarea drepturilor persoanelor care participă la efectuarea

actelor de urmărire penală, ce urmăresc scopul administrării mijloacelor materiale de probă.

Problema științifică importantă soluționată în domeniul respectiv constă în: formularea unei definiții a mijloacelor materiale de probă precum și reevaluarea cadrului normativ privind regimul juridic al procedeeleor de administrare a acestora în procesul penal.

Autorul vine cu concluzii privind starea de lucruri în fundamentarea doctrinară a probelor materiale și evaluează oportunitatea ajustării legislației din Republica Moldova și România la standardele internaționale și cerințelor bunelor practici judiciare în domeniu.

Semnificația teoretică a lucrării. Sub aspect teoretic, teza de doctorat constituie o abordare a opiniilor și paradigmelor controversate expuse în literatura de specialitate din Republica Moldova, România cat și cea din alte state. În acest context, importanța teoretică constă în faptul că, lucrarea prezintă prin sine o cercetare bine sistematizată și documentată și poate fi luată în vedere în cadrul studiilor universitare și postuniversitare la predarea disciplinelor penale, precum și la propagarea ideilor de respectare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Valoarea aplicativă a lucrării. În teză sunt identificate anumite deficiențe și lacune în legislația procesual penală și în practica judiciară din Republica Moldova și România, a căror remediere este benefică pentru înfăptuirea justiției. Cea mai mare însemnătate considerăm că o prezintă soluțiile propuse pentru reglementarea procesuală a mijloacelor materiale de probă și a procedurii de administrare a lor, care sunt fundamentate nu numai de doctrină și practică judiciară, dar și de analiza minuțioasă a legislației respective. Propunerile *de lege ferenda*, oferă posibilitate legiuitorului să îmbunătățească calitatea legii și să confere eficiență garanțiilor de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Lucrarea poate fi de un real folos atât cadrelor didactice cât și studenților, masteranzilor de la facultățile de drept. Importanța aplicativă este semnificată prin redarea unor concepte, soluții, propuneri vis-a-vis de aspectul procesual penal al problematicii supuse cercetării. Toate acestea, inserate cu o gamă amplă de spețe din practica judiciară a Republicii Moldova, României și a altor state, pot fi luate în vedere de către judecători, avocați, ofițeri de urmărire penală, procurori, judecători de instrucție în cadrul activităților procesual penale. Rezultatele materialului expus în teză poate avea importanță și pentru dezvoltarea în continuare a acestei teme în doctrina procesual penală.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere. La fundamentarea definiției mijloacelor materiale de probă în procesul penal au fost luate în considerație acele trăsături caracteristice ale mijloacelor materiale de probă care au fost desprinse din doctrina studiată, la care au mai fost adăugate trei semne esențiale ale acestora, relevante în procesul investigațiilor: tipul procesului - procesul penal (după cum am consemnat anterior, mijloacele materiale de probă nu sunt proprii procesului civil); probabilitatea legăturii cu fapta cercetată și a obținerii regimului juridic caracteristic acestui mijloc de probă (art. 158 alin. 1 CPP RM); și a oportunității de obținere și documentare a acestui mijloc de probă în conformitate cu normele pertinente de procedură penală.

Deși în art. 96 alin. 2 CPP RM legiuitorul nu operează cu noțiunea de mijloace materiale de probă atunci când enumeră exhaustiv lista mijloacelor de probă, totuși

atunci când sunt reglementate în special fiecare din mijloacele de probă, documentele și corpurile delictive au și o denumire comună, cea de mijloace materiale de probă. Astfel suntem îndreptățiți să afirmăm că documentele și corpurile delictive sunt specii, sau două categorii distincte ale mijloacelor materiale de probă.

În cea mai mare parte legislația României și Republicii Moldova privind mijloacele materiale de probă în procesul penal corespunde exigențelor contemporane. Totuși studiul realizat a permis punerea în evidență a unor neajunsuri și omisiuni de natură să prejudicieze reglementarea adecvată a mijloacelor materiale de probă și a procedurii de administrare a acestora. În unele cazuri normele procesual penale nu sunt la nivelul așteptărilor sub aspectul garanțiilor de respectare a drepturilor și libertăților fundamentale ale participanților în proces. Aceste concluzii și constatări ne-au determinat să înaintăm propuneri *de lege ferenda* pentru legislația procesual penală a României și Republicii Moldova.

Implementarea rezultatelor științifice vizează: contribuirea la eficientizarea proiectelor didactice și a curriculumelor în materie de drept procesual penal ce reflectă tema probelor materiale, precum și elaborarea de publicații științifice cu caracter de îndrumare pentru cadrele didactice, studenți, masteranzi, doctoranzi.

Aprobarea rezultatelor s-a realizat prin discutarea tezelor principale ale disertației la catedra Drept public, Facultatea de Drept, ULIM, dar și în cadrul manifestărilor științifice: conferințe științifice naționale și internaționale.

Publicațiile la tema tezei. Tezele de bază ale lucrării au fost publicate în 7 lucrări științifice.

Volumul și structura tezei. Teza este expusă pe 155 pagini text de bază: Introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie 184 de titluri, declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului.

Cuvintele-cheie: mijloc material de probă, corp delict, document, cercetarea la fața locului, percheziție, ridicare de obiecte și înscrisuri, expertiză judiciară, prezentarea spre recunoaștere.

CONȚINUTUL LUCRĂRII

În Introducere este argumentată actualitatea și importanța problemei abordate, sunt determinate scopul și obiectivele tezei, noutatea științifică a rezultatelor obținute, este precizată importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, sunt descrise modalitățile de aprobare a rezultatelor investigării, realizând astfel și un scurt sumar al compartimentelor tezei.

Capitolul I **Analiza situației în domeniul probatoriului penal și a mijloacelor materiale de probă**, divizat în două paragrafe – este consacrat analizei materialelor științifice la tema tezei, publicate în țară și peste hotare.

În paragraful 1.1. **Reflectarea doctrinei privind mijloacele materiale de probă în procesul penal prin prisma publicațiilor de specialitate din Republica Moldova și România** am constatat că problematica mijloacelor materiale de probă a preocupat mai mulți cercetători din diferite perioade istorice atât din România, cât și din Republica Moldova.

În viziunea autorilor dicționarului de procedură penală, [1, p. 185] mijloacele materiale de probă constituie obiectele care conțin sau poartă o urmă a faptei săvârșite

(de ex., o haină pătată de sânge, un pahar conținând resturi de otravă etc.), precum și orice alte obiecte care pot servi la aflarea adevărului (de ex., corespondența unei persoane, un ciob de sticlă purtând amprenta făptuitorului etc.).

Constituie mijloace materiale de probă și așa numitele corpuri delictive, adică obiectele care au fost folosite sau au fost destinate să servească la săvârșirea unei infracțiuni (ex., o armă de foc sau un cuțit în cazul unui omor, unelte de lăcătușărie în cazul unei spargerii etc.), precum și obiectele care sunt produsul infracțiunii (ex., înscrisul contrafăcut în cazul unei falsificări, obiectul însușit în cazul unui furt etc. [1, p. 185]

O definiție practic identică a corpurilor delictive întâlnim în aceeași sursă la rubrica respectivă, consacrată corpurilor delictive [1, p. 78]. Corp delict („*corpus delicti*”, „*corpus criminii*”) este obiectul care a fost folosit sau a fost destinat să servească la săvârșirea unei infracțiuni, ori care este produsul infracțiunii. Sunt corpuri delictive: mijloace sau instrumente de săvârșire a infracțiunii (chei mincinoase, instrumente de spargere, instrumente pentru falsificarea de valori etc., obiecte care provin din infracțiune (monede false, băuturi falsificate, publicații nepermise etc.). Tot aici se precizează că corpurile delictive sunt mijloace materiale de probă.

Profesorul Volonciu N., consideră mijloace materiale de probă orice obiecte care servesc la aflarea adevărului și rezolvarea cauzei penale [36, p. 374].

Nicu Jidovu susține că mijloace materiale de probă sunt acele obiecte care conțin sau poartă o urmă a faptei săvârșite, precum și orice alte obiecte, care pot servi la aflarea adevărului [29, p. 209].

Mateuț Gh. de asemenea prezintă noțiunea mijloacelor materiale de probă și a corpurilor delictive, dar spre deosebire de specialiștii citați anterior, face distincție între obiectele ce conțin o urmă a infracțiunii și obiectele ce poartă o urmă a infracțiunii. Din aceste considerente, susține că există cinci categorii ale mijloacelor materiale de probă [24, p. 172]. Aceeași poziție este susținută de acest autor și într-o sursă mai recentă [25, p. 249].

Într-o lucrare semnată de un colectiv de autori care sunt și practicieni, publicată după adoptarea CPP al României din 2010, mijloacele materiale de probă sunt comentate pe jumătate de pagină, deși sursa are în total 1691 pag. [35].

În special criteriul de sistematizare al legăturii pe care diferitele mijloace materiale de probă o au cu infracțiunea este menționat de Dongoroz V. Din acest punct de vedere se face distincție între obiecte care poartă urme ale faptei sau care pot servi la aflarea adevărului, pe de o parte, și obiecte corpuri delictive, pe de altă parte. Prin specificul legăturii lor cu infracțiunea, acestea din urmă mijloace materiale pot furniza în principal informații cu privire la existența sau inexistența faptei, pe când cele dintâi pot servi îndeosebi la stabilirea vinovăției sau nevinovăției făptuitorului. Aceste două categorii de mijloace materiale de probă corespund împărțirii probelor materiale în probe directe și probe indirecte. Corpurile delictive dau în vileag, de regulă, probe directe, în timp ce alte obiecte care servesc drept mijloace materiale de probă sunt purtătoare, în general, de probe indirecte [14, p. 230].

Orîndaș V., nu oferă o definiție proprie a mijloacelor materiale de probă și a corpurilor delictive, preferând a apela la autori consacrați în materie: Neagu I., Volonciu N., pentru a elucidă conținutul acestor noțiuni [30, p. 71].

În sens larg, abordează noțiunea corpurilor delictive autorii comentariului CPP al RSSM. Potrivit acestor specialiști, corpurile delictive sunt urme materiale lăsate în lumea materială în urma săvârșirii infracțiunii [43, p. 82].

Alți autori de specialitate din Republica Moldova susțin că sunt corpuri delictive anumite obiecte din lumea materială care conțin anumite informații importante pentru justa soluționare a cauzei penale [11 p. 270]. Obiectele care au servit la săvârșirea infracțiunii sunt obiecte din lumea obiectivă cu ajutorul cărora s-a realizat latura obiectivă a infracțiunii (arma, mijlocul de transport în unele cazuri, substanțele explozive etc.). Aceeași autori susțin în Cursul de drept procesual penal, că sunt corpuri delictive acele obiecte din lumea materială cu ajutorul cărora s-a realizat latura obiectivă a infracțiunii [13, p. 325].

Autorii cursului universitar de procedură penală se limitează numai la expunerea conținutului normativ al definiției corpurilor delictive din CPP anterior al RM (art. 67 CPP RM) și al CPP RM în vigoare (art. 158 alin. 1), fără a face o analiză a acestora. Multitudinea și varietatea obiectelor și înscrisurilor care pot servi la aflarea adevărului se găsesc sub o diversitate de forme, mărimi, proprietăți fizico-chimice etc., ascunse ori la vedere și pot fi clasificate în mai multe categorii [32, p. 166].

Pe lângă corpurile delictive, Dolea I. și alți autori al comentariului la CPP RM au abordat și documentele în calitate de mijloace materiale de probă, care au reușit în comentariul la art. 157 CPP RM să facă deosebire clară între regimul juridic al documentelor în raport cu alte înscrisuri cu relevanță probatorie: procese-verbale, perfectate în cadrul procesului penal și înscrisurile, care posedă caracteristicile corpurilor delictive [11, p. 268].

Un suport bibliografic al tezei l-a constituit și monografia, „*Desăvârșirea reglementării procesuale a actelor de urmărire penală în procesul penal din R. Moldova*”, semnată de Osoianu T. [31]. Din structura acestei monografii ne-au interesat aspecte procesuale de administrare a corpurilor delictive prin intermediul cercetării la fața locului, percheziției, ridicării de obiecte și înscrisuri, experizei judiciare și prezentarea spre recunoaștere a obiectelor și înscrisurilor.

Monografia, „*Действия по уголовному преследованию*”, publicată la Bălți, în 2006 de Faiger A., de asemenea abordează procedeele probatorii [50]. Însă această lucrare este concentrată asupra reglementărilor CPP RM din 12.06.2003 și a practicii de aplicare a acestora în materia actelor de urmărire penală pe o perioadă de 3 ani după intrarea în vigoare a CPP RM. Prezintă interes în contextul studiului nostru, datorită examinării complexe a procedeele probatorii de administrare a corpurilor delictive: cercetarea la fața locului, percheziția, ridicarea de obiecte și înscrisuri, prezentarea spre recunoaștere și expertiza judiciară.

Deși, teza de doctor în drept, „*Obiectivitate și subiectivism în expertiza criminalistică*”, susținută de Neicuțescu O., [28] are o denumire cu implicații retorice, sau chiar filozofice, scopul acesteia este unul cu totul pragmatic: analiza multilaterală cu accente comparative a doctrinei expertizei judiciare, a instituției de expertiză criminalistică în România și Republica Moldova, a experienței organizării și efectuării ei atât în spațiul vorbitorilor de limbă română cât și în alte state din comunitatea europeană, elaborarea pe această bază a unor recomandări practice orientate spre perfecționarea legislației ce reglementează activitatea de expertiză, dar și aspectele ce

țin de sporirea calității rapoartelor de expertiză criminalistică din perspectiva obiectivării actului de justiție.

În teza de doctor în drept, Reșetnicov A., examinează următoarele ipostaze în care documentul fals este prezentat în normele Codului penal: ca obiect material al infracțiunii, produs al infracțiunii și mijloc de săvârșire a infracțiunii. Deși este o lucrare consacrată materiei de drept penal, afirmăm interesul față de această lucrare, deoarece acele trei ipostaze ale documentelor investigate în această teză, constituie situații în care documentele posedă regimul juridic al corpurilor delictive. Autorul susține că documentul reprezintă un tot indisolubil dintre informația documentară și suportul informațional, permițând perceperea și identificarea univocă a informației, având destinația de a fi transmis în timp și spațiu, fiindu-i specifică funcția de a informa și proba, având ca autori subiecți competenți și fiind înzestrat cu mențiuni de formă și format determinate [33, p.12].

În paragraful 1.2 *Studiu asupra doctrinei privind tema tezei, în lucrările științifice publicate în alte state*, este analizată prin prisma metodei sistemice evoluția conceptului de *mijloace materiale de probă*. În literatura de specialitate în limba rusă nu întâlnim noțiunea de *mijloace materiale de probă*. Autorii de specialitate din ex-URSS și FR operează cu noțiunea de *вещественные доказательства* [37, p. 200; 38, p. 122]. În Dicționarul rus-român, termenul *вещественные доказательства* este echivalat cu probe materiale, corpuri delictive [9, p. 43]. Potrivit dicționarului juridic rus-român, *вещественное доказательство*, este tradus ca probă materială, corp delict [10, p. 451].

În lucrarea monografică semnată de Selivanov N.A., am constatat o tratare complexă a corpurilor delictive, dar această lucrare vizează în special legislația ex-sovietică din anii 80 al secolului trecut [49].

Distinsul profesor Foinițkii I.I. a evidențiat următoarele trăsături și proprietăți ale corpurilor delictive:

a) există independent de conștiința omului, și prin urmare, caracterizează obiectiv fapta cercetată și alte circumstanțe substanțiale, cu condiția excluderii posibilității de substituire a acestora;

b) constituie concomitent și probe și mijloace de probă;

c) își manifestă apariția în procesul penal cu ocazia realizării unor acte de urmărire penală (cercetare, percheziție, ridicare, etc.) [47]. Este important că acest savant menționează valoarea probantă în proces a documentelor care servesc drept corpuri delictive.

În manualul semnat de Alekseev V.Z., corpurile delictive sunt definite ca obiecte ale lumii materiale, cu ajutorul cărora sunt stabilite în ordinea prevăzută de lege, datele care au importanță pentru justa soluționare a cauzei penale. Făcând referire la art. 83 CPP RSFSR acest autor enumeră mai multe categorii de corpuri delictive [37, p. 200].

În opinia lui Jogin N.V., corpurile delictive sunt orice obiecte, care sunt mijloace de descoperire a infracțiunii, de stabilire a circumstanțelor faptei, de identificare a vinovaților, inclusiv pentru dezmințirea acuzării sau diminuării pedepsei. Autorul evidențiază acele particularități care ar justifica includerea obiectului material în lista corpurilor delictive [42].

În manualul semnat de Belozeorov Iu.N., nu este dată definiția corpurilor delictive [38]. Expunerea compartimentului consacrat acestui subiect începe cu enumerarea categoriilor corpurilor delictive reglementate în art. 83 CPP al RSFSR, după care urmează exemple și descrierea succintă a acestora. Aceeași abordare a corpurilor delictive am constatat-o și în manualul semnat de R. Iacupov [51, p. 238].

În cel mai general mod, corpurile delictive pot fi considerate urme (consecințe) materiale ale infracțiunii sau a altui delict cercetat. În continuare profesorul Lupinskaia P., pune în evidență anumite trăsături esențiale care sunt proprii corpurilor delictive [44, p. 183].

Generalizând categoriile corpurilor delictive reglementate în art. 83 CPP al RSFSR, în manualul lui Petruhin I.L., corpurile delictive sunt definite drept urme materiale ale infracțiunii, adică sunt acele schimbări care au survenit în lumea materială în urma acțiunilor sau inacțiunilor, fiind în legătură cauzală directă sau indirectă cu fapta, care a servit la inițierea dosarului penal. În această definiție sunt considerate corpuri delictive nu obiecte materiale, ci anumite însușiri și proprietăți ale obiectelor [46, p. 187].

În Capitolul II **Bazele științifice și reglementarea mijloacelor materiale de probă în procesul penal**, este investigată instituția procesuală a mijloacelor materiale de probă din punctul de vedere al doctrinei și legislației prin intermediul elucidării mai multor noțiuni: probe, mijloace de probă, mijloace materiale de probă, corpuri delictive, obiecte, documente și înscrisuri;

Acest capitol debutează cu paragraful **2.1. Noțiunea de probă și mijloc de probă în procesul penal**, destinat analizei generale a probatoriului penal prin prisma doctrinei și legislației procesuale.

Înfăptuirea justiției penale, după cum se știe, depinde în mare măsură de ansamblul normelor care reglementează probele și mijloacele de probă. În acest sens, trebuie să se stabilească dacă fapta există și dacă întrunește elementele constitutive ale unei infracțiuni, cine a săvârșit-o și dacă făptuitorul răspunde penal pentru fapta sa. Cu alte cuvinte, funcționalitatea mijloacelor de probă în procesul penal relevă importanța deosebită a acestora în scopul aflării adevărului și conduce, în final, la soluționarea cauzei penale.

Paragraful **2.2. Conceptul, importanța și clasificarea mijloacelor materiale de probă**, este consacrat analizei teoretice a definiției *mijloacelor materiale de probă în procesul penal*, cât și clasificării acestora.

Asemenea celorlalte mijloace de probă, mijloacele materiale sunt entități materiale extraprocesuale având legătură cu obiectul probatoriului, iar prin reglementarea folosirii lor în desfășurarea procesului penal devin și ele categorii juridice procesuale.

CSJ RM a determinat în Hotărârile Plenului unele categorii ale corpurilor delictive, în funcție de caracterul infracțiunii [18, 19, 20, 21].

Întrucât aceste mijloace de probă constau în obiectele materiale care, datorită legăturilor cu activitatea infracțională, permit să se stabilească atât împrejurările concrete în care s-a săvârșit infracțiunea, cât și stabilirea identității infractorului, în literatura juridică au fost numite corpuri delictive sau mijloace materiale de probă [11, p. 83].

Analizând prevederile art. 94 și 95 CPP Rom. din 1968 și art. 197 CPP Rom. din 2010, raportate la dispozițiile art. 158 CPP RM, suntem îndreptățiți să afirmăm că toate

categoriile mijloacelor materiale de probă din CPP Rom. pot fi regăsite în definiția corpurilor delictive din CPP RM. Este important să subliniem că toate categoriile obiectelor mijloacelor de probă și înscrisurile care au legătură cu presupusa infracțiune sunt întrunite de doctrinarii români cât și de legiuitor în noțiunea generică de mijloace materiale de probă. În Republica Moldova aceste obiecte și înscrisuri sunt încorporate de autorii de specialitate în denumirea generică de corpuri delictive. Ultima este utilizată în CPP Rom. și de teoreticieni în calitate de categorie distinctă a mijloacelor materiale de probă [55, p. 46-50].

Ținem să subliniem că, dezvăluind conținutul noțiunii de mijloace materiale de probă, în viziunea unor autori de specialitate, am încercat să completăm definiția mijloacelor materiale de probă, la care am adăugat trei note (semne) esențiale, indicând: tipul procesului - procesul penal (după cum am consemnat anterior, mijloacele materiale de probă nu sunt proprii procesului civil); probabilitatea obținerii regimului juridic caracteristic acestui mijloc de probă; și a oportunității de obținere și documentare a acestui mijloc de probă în conformitate cu normele pertinente de procedură penală.

Paragraful **2.3. Documentele în calitate de mijloace materiale de probă** au deosebită importanță, deoarece servesc la soluționarea problemelor complexe ce apar în cadrul probatoriului penal. Acest fapt se datorează: frecvenței înalte de utilizare a documentelor la săvârșirea infracțiunilor; potențialului informativ al acestora; atestării documentelor în calitate de mijloc material de probă în cadrul justiției penale.

În ultimul timp, majoritatea autorilor definesc noțiunea de document, ca oricare purtător de informație destinat prelucrării, păstrării și transmiterii în timp și spațiu a acesteia [40].

Documentul reprezintă un tot indisolubil dintre informația documentară și suportul informațional, permițând perceperea și identificarea univocă a informației, având destinația de a fi transmis în timp și spațiu, fiindu-i specifică funcția de a informa și proba, având ca autori subiecți competenți și fiind înzestrat cu mențiuni de formă și format determinate.

În cazurile în care documentele posedă cel puțin una din proprietățile prevăzute în lege pentru corpurile delictive, acestea vor fi administrate potrivit procedurii stabilite acestor mijloace de probă. Am constatat pe baza dispozițiilor art. 157 alin. 1 CPP RM., că valoarea probantă au numai acele documente care: emană de la întreprinderi, instituții și organizații publice sau obștești, de la persoane oficiale sau particulare, de exemplu: certificatul de naștere, testamentul, certificatul de la locul de muncă etc; conțin ori atestă împrejurări care au importanță pentru cauză.

Forță probantă au numai documentele, perfectate în limitele competenței funcționale a organului de la care emană. Ele trebuie să aibă atributele necesare: să fie semnate, stampilate, cu numărul propriu de înregistrare etc. În cazul utilizării documentelor, nu mai e nevoie a le examina, ci, pur și simplu, trebuie anexate, prin ordonanță la dosar [32, p. 183].

În unele cazuri, documentul poate servi în calitate de corp delict, evident, atunci când el conține cel puțin unul dintre elementele menționate în art. 158 CPP RM. Acestea se recunosc drept corpuri delictive dacă există temeieri de a presupune că ele au servit la săvârșirea infracțiunii, au păstrat asupra lor urmele acțiunilor criminale sau au constituit obiectivul acestor acțiuni, precum și banii sau alte valori, ori obiecte și

documente care pot servi ca mijloace pentru descoperirea infracțiunii, constatarea circumstanțelor, identificarea persoanelor vinovate sau pentru respingerea învinuirii ori atenuarea răspunderii penale [32, p. 183].

Valoare probantă au diferite categorii de documente: documente, întocmite la cererea organelor de urmărire penală sau judecătorești, referitoare la diferite împrejurări importante pentru cauza penală și actele ce sunt întocmite la inițiativa administrației, organizației, întreprinderii, organelor de control și revizie. Practica demonstrează că sfera de aplicare a documentelor în procesul penal este nelimitată.

O categorie aparte de documente, folosite la depistarea anumitor categorii de infracțiuni, cum ar fi, spre exemplu, asasinările, furturile, excrocheriile, banditismul și chiar unele genuri de sustragere din averea proprietarului, o constituie înscrisurile sub formă de însemnări și scrisori personale, adresări, scrisori anonime cu conținut amenințător, de șantaj sau calomnios, prezentate de părți sau ridicate și descoperite de la fața locului, ori în cadrul altor acțiuni procedurale [15, p. 234].

În Capitolul III, **Procedee de administrare a mijloacelor materiale de probă**, sunt tratate aspecte doctrinare, normative și de practică judiciară privind procedeele probatorii de administrare a mijloacelor materiale de probă în procesul penal: 1) de depistare și ridicare a probelor materiale; 2) de valorificare ulterioară în plan probator. Sunt estimate garanțiile procedurale de respectare a drepturilor omului în cadrul procedeele probatorii cu elemente de constrângere procesuală.

Paragraful 3.1 pune în discuție cercetarea la fața locului, percheziția și ridicarea de obiecte și înscrisuri, privite sub aspectul posibilităților acestor procedee probatorii în administrarea mijloacelor materiale de probă. În literatura de specialitate și în practica criminalistică, locul infracțiunii se consideră locul comiterii acțiunilor principale ce formează latura obiectivă a infracțiunii respective. Aceasta se poate lămurii prin faptul că aici, de regulă, sunt concentrate urme materiale în așa cantitate și în așa totalitate ce permite a stabili nu numai fapta penală, dar și modul de săvârșire a infracțiunii, informație despre făptuitor ș.a. [27, p. 69].

Rijakov A.P. specifică că temei de efectuare a cercetării este necesitatea dezvoltată de documentele procesuale (motivele pornirii procesului penal, probe etc.) de a clarifica circumstanțele săvârșirii infracțiunii și altor împrejurări importante pentru soluționarea justă a cauzei și aceasta este posibil numai prin observare [48, p. 60].

Unii autorii ruși [39, p. 556; 46, p. 263] definesc cercetarea la fața locului ca o acțiune de urmărire penală de neamânat, care constă în perceperea imediată a locului, depistarea, fixarea și ridicarea de către organul de urmărire penală a obiectelor și urmelor referitoare la infracțiune, cât și descrierea particularităților lor în procesul-verbal respectiv, stabilirea mecanismului săvârșirii infracțiunii, fapte importante pentru rezolvarea corectă a cauzei. Corespunzător este evidențiat scopul acestui procedeu probatoriu și în art. 118 alin. 1 CPP RM.

Ținând cont de art. 129 CPP Rom. din 1968 și art. 192 CPP Rom. din 2010, art. 118 al CPP RM și de noțiunea de cercetare a locului faptei atestată în literatura consultată, au fost formulate obiectivele generale ale acestui procedeu probatoriu.

Având în vedere cele expuse putem afirma cu toată certitudinea că în cadrul cercetării la fața locului poate fi primită informație primară privind infracțiunea și pot fi depistate obiecte și înscrisuri, care pot servi în calitate de mijloace materiale de probă.

Pe lângă rolul inestimabil al cercetării la fața locului în administrarea mijloacelor materiale de probă se adaugă indiscutabil și importanța acestui procedeu probatoriu în direcționarea cercetărilor, înaintarea versiunilor generale și particulare, planificarea actelor procesuale, care urmează a fi realizate.

Potrivit art. 158 alin. 3 pct. 2 CPP RM în afară de cercetarea la fața locului, alte procedee probatorii de dobândire a corpurilor delictive sunt percheziția și ridicarea de obiecte și documente (înscrieri).

În cursul investigațiilor legate de comiterea infracțiunilor efectuarea percheziției dobândește, adeseori, importanță decisivă, deoarece prin intermediul acestei activități se asigură administrarea nu numai a mijloacelor de probă a căror existență e cunoscută, ci și a unor noi mijloace de probă necesare soluționării cauzelor penale.

De regulă, prin efectuarea acestei activități se urmărește descoperirea urmelor și obiectelor ce prezintă interes în vederea stabilirii împrejurărilor săvârșirii infracțiunii, a identificării infractorului, a asigurării reparării prejudiciului material, a descoperirii celor ce se sustrag de la urmărirea penală, judecată sau executarea pedepsei, a descoperirii cadavrelor și persoanelor dispărute etc.

Astfel S. Doraș menționează că percheziția este un act de urmărire penală și de tactică criminalistică prevăzut în legislația procesual-penală în vederea descoperirii și colectării probelor materiale [15, p. 85].

Ridicarea de obiecte și înscrieri este examinată de asemenea prin prisma capacităților de administrare a probelor materiale. Așadar, potrivit art. 169 CPP Rom. din 2010, organul de urmărire penală sau instanța de judecată are obligația să ridice obiectul și înscrierile ce pot servi ca mijloc de proba în procesul penal. Ridicarea de obiecte și înscrieri este un act procedural, care presupune cunoașterea, de către organele judiciare a locului unde se găsesc acestea. Legiuitorul a instituit două modalități de efectuare a acestei activități: ridicarea la cerere (art. 170 CPP Rom. din 2010) și ridicarea silită (art. 171 CPP Rom. din 2010).

Obligația organelor judiciare de a ridica obiectele sau înscrierile ce pot servi ca mijloace de probă în procesul penal este dublată de obligația de predare a unor asemenea înscrieri și obiecte de către cei ce le dețin.

Ca și în cazul percheziției, această certitudine privind obiectele sau documentele care au importanță pentru cauza penală, locul exact și persoana la care se află acestea se poate forma, cumulativ sau separat, în baza probelor acumulate sau a materialelor speciale de investigație.

Legiuitorul prevede în art. 100 alin. 3 CPP RM că, bănuitul, învinuitul, inculpatul, apărătorul, acuzatorul, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă și reprezentanții lor, precum și alte persoane fizice sau juridice, sunt în drept să prezinte informații orale și scrise, obiecte și documente care pot fi utilizate ca mijloace de probă.

Organul de urmărire penală este în drept să ceară părților de a prezenta documente și materiale care conțin date despre infracțiune și despre persoanele care au săvârșit-o (art. 57 alin. 2 p. 7 CPP al RM). Spre deosebire de bănuț, învinuit, inculpat, care au dreptul să prezinte corpuri delictive, victima, partea vătămată și partea civilă, nu numai că au dreptul de a prezenta obiecte și documente, dar au și obligația în virtutea art. 58 alin. 8 pct. 2) și art. 60 alin. 2 pct. 3 art. 62 alin. 2 pct. 3 CPP RM să prezinte, la solicitarea

organului de urmărire penală, obiecte, documente și alte mijloace de probă de care dispun, precum și mostre pentru cercetare comparativă.

Alte procedee de valorificare în plan probator a mijloacelor materiale de probă sunt examinate în paragraful 3.2. Astfel, aici sunt examinate expertiza judiciară și constatările tehnico-științifice și medico-legale, precum și prezentarea spre recunoaștere.

Din punct de vedere al domeniului științific respectiv, obiectul expertizei judiciare sau constatării tehnico-științifice prezintă legitățile formării însușirilor obiectelor și modificările lor, rezultate din activitatea infracțională. În aspect practic, obiectul expertizei prezintă unele date factice (circumstanțe ale cauzei), împrejurări cercetate și stabilite în procesul investigării cauzei penale în baza cunoștințelor speciale.

Posibilitatea soluționării unui spectru larg de sarcini, după cum menționează profesorul M. Gheorghiuță, se bazează pe informațiile acumulate de știința criminalistică, privind mecanismul infracțiunii, deprinderile omului, structura corpului uman și a obiectelor materiale ce ne înconjoară [16, p. 189].

Legiuitorul din România nu este consecvent în privința reglementării obiectelor prezentate cu ocazia expertizei judiciare. Nu regăsim în CPP Rom. din 2010, norme procesuale în care să fie reglementate mijloacele materiale de probă cu ocazia dispunerii expertizei judiciare. Considerăm că acestea trebuie obligatoriu să fie indicate în ordonanță sau încheierea de dispunere a expertizei, în caz contrar ar apărea mai multe dificultăți în aprecierea mijloacelor materiale de probă în general și a raportului de expertiză în special. Acestea trebuie indicate în actul de dispunere a expertizei. În calitate de model orientativ ar putea servi dispozițiile art. 144 alin. 1 CPP RM.

Deci, obiectele examinării de expertiză, pornind de la statutul lor procesual, sunt sursele de informație prevăzute de lege: probele materiale, mediul material al câmpului infracțional, modelele de comparație. Toate aceste materiale, examinate cu aplicarea cunoștințelor speciale pot servi ca mijloc de stabilire a circumstanțelor importante ale cauzei.

Potrivit art. 88 alin. 5 pct. 2 CPP RM expertul este în drept a solicita materiale suplimentare. Legislația procesual penală din România, în vigoare nu conferă dreptul expertului de a solicita materiale suplimentare, inclusiv obiecte și documente. Propunerea noastră este se a atribui prin lege dreptul expertului în procesul penal a solicita materiale suplimentare.

Constatările tehnico-științifice constituie 30–40% din numărul total al expertizelor și constatărilor realizate de unitățile criminalistice ale M.A.I. al Republicii Moldova [17, p. 118]. Ceea ce justifică consacrarea pe cale legislativă a acestui procedeu de probațiune, este necesitatea de a pune la îndemâna organelor de urmărire penală un instrument rapid și eficient de lămurire a unor aspecte variate legate de săvârșirea infracțiunilor, care să îngăduie acestora posibilitatea valorificării neîntârziate a unor date, stări, situații ce nu suferă amânare.

Prezentarea spre recunoaștere este actul de urmărire penală, înfăptuit după ascultarea, în prealabil, a subiectului recunoașterii despre condițiile observării, semnele și particularitățile obiectului în baza percepției lui în trecut. Esența actului examinat, constă în prezentarea subiectului recunoașterii părții vătămate, martorului, bănuțului și învinutului, conform ordinii prevăzute de lege a unor persoane, obiecte sau cadavre

pentru ca el să poată stabili identitatea sau deosebirea cu obiectele observate mai înainte în legătură cu împrejurările faptei cercetate.

Acest act a fost cercetat sub diferite aspecte și definit de mai mulți autori. Prezentarea spre recunoaștere este o activitate de tactică criminalistică, desfășurată în scopul identificării persoanelor, cadavrelor, lucrurilor sau animalelor, care au legătură cu cauza.

Esența actului examinat, constă în prezentarea subiectului recunoașterii părții vătămate, martorului, bănuitului și învinuitului, conform ordinii prevăzute de lege a unor persoane, obiecte sau cadavre pentru ca el să poată stabili identitatea sau deosebirea cu obiectele observate mai înainte în legătură cu împrejurările faptei cercetate.

Capitolul IV **Considerații finale privind mijloacele materiale de probă**, care conține două paragrafe, este dedicat păstrării mijloacelor materiale de probă, ca problemă nu mai puțin importantă pentru utilizarea eficientă a acestora în probatoriul penal și aprecierii mijloacelor materiale de probă.

Regulile privitoare la păstrarea corpurilor delictive sunt amănunțit descrise și prevăzute de instrucțiunile cu privire la modul de ridicare, evidență, păstrare și transmitere a corpurilor delictive, anexate la cauzele penale, a obiectelor de preț și altor bunuri de către organele de urmărire penală ale M.A.I. din R.M. aprobat prin ordinul M.A.I. nr. 172 din 05 mai 2004.

Conform acestor instrucțiuni la păstrarea și transmiterea corpurilor delictive, decorațiilor, documentelor și altor bunuri, se iau măsuri de natură ce asigură păstrarea semnelor și calităților obiectelor ridicate, în virtutea cărora acestea pot constitui corpuri delictive, precum și urmele lăsate pe ele și păstrarea însăși a corpurilor delictive, obiectelor de preț, documentelor și altor bunuri (dacă ele nu pot fi transmise pentru păstrare părților vătămate, rudelor lor sau altor persoane, precum și organizațiilor) [22].

La predarea bunurilor către reprezentantul inspectoratului fiscal de stat se înmânează copia procesului-verbal de sechestrul și alte documente aferente acestor bunuri. Mijloacele obținute prin comercializarea bunurilor se transferă la contul bugetar, în care se înregistrează sumele încasate de la vânzarea bunurilor confiscate. Corpurile delictive, care nu au fost ridicate de proprietar în termen de 6 luni din ziua aducerii la cunoștința lui a ordonanței de restituire, în baza acestei ordonanțe și cu avizul respectiv se transmit în termen de 20 zile din momentul expirării termenului de 6 luni inspectoratelor fiscale de stat pentru comercializare.

Produsele alimentare sau mărfurile industriale, care au constituit obiectul unor acțiuni criminale sau au păstrat pe ele urme ale infracțiunii, se transmit inspectoratelor fiscale de stat numai după efectuarea expertizei calității și conformității bunurilor. La transmiterea către inspectoratele fiscale de stat, a corpurilor delictive pentru comercializare se înmânează ordonanța procurorului sau după caz a instanței de judecată, copia procesului-verbal de ridicare a corpurilor delictive și alte documente aferente acestora.

Corpurile delictive pe dosarele penale concrete se păstrează separat de corpurile delictive ale altor dosare. În cazul dosarelor penale încetate despre infracțiunile nedescoperite, probele materiale se păstrează la locul cercetării lor, separat de corpurile delictive pe dosarele din procedură, fiind ambalate și sigilate, asigurându-se

integritatea și posibilitatea de a fi folosite mai departe. Fiecare pachet cu astfel de obiecte este însoțit de o notiță, în care se indică numărul dosarului, fabula lui și data intentării, denumirea obiectelor aflate în ambalaj.

Aprecierea mijloacelor materiale de probă reprezintă un proces cu forme logice de gândire a ofițerului de urmărire penală, procurorului, judecătorului orientată spre formarea concluziilor și deciziilor, cu alte cuvinte formarea unor convingeri cu privire la fapta cercetată. Prin aprecierea probelor, ca operație finală a activității de probare, organele judiciare determină măsura în care acestea le formează convingerea că faptele și împrejurările de fapt la care se referă au avut sau nu au avut loc în realitate.

Sistemul probator din dreptul nostru procesual penal, având la bază principiul *liberei aprecieri a probelor*, acordă posibilitate organelor judiciare a le examina și a le estima forța lor probantă și apoi să le evalueze contribuția la formarea convingerii acestor organe, astfel, probele vor fi apreciate după valoarea lor reală și nu după o valoare prestabilită de lege.

A determina dinainte valoarea unei probe, în ce măsură poate forma sau nu convingerea judecătorilor, înseamnă a pune frână în stabilirea adevărului, întrucât este posibil ca proba cu cea mai mare valoare stabilită de lege, să nu reprezinte realitatea, ceea ce ar determina o concluzie greșită cu privire la împrejurările de fapt ale cauzei penale [30, p. 61].

O perioadă îndelungată în sistemul procesual penal național predomina ideea conform căreia în procesul penal este necesar să se stabilească un adevăr obiectiv. Această concepție se baza pe opinia generală filozofică determinată de concepțiile ideologice predominante în țară. În dreptul altor țări, adevărul nu este conceput ca fiind obiectiv. Baza filozofică a acestor concepții este filozofia lui Kant, care neagă posibilitatea pătrunderii în esența lucrurilor. Sunt cunoscute concepțiile adevărului formal și convențional [11, p. 261].

Problema aprecierii probelor în aspectul drepturilor persoanei a determinat modificarea semnificativă a art. 94 CPP RM, care, în mare parte, se referă la o instituție mai puțin cunoscută procedurii penale a Republicii Moldova - regula *fructul pomului otrăvit*. Potrivit acesteia, proba se recunoaște ca inadmisibilă dacă a fost obținută în baza altei probe, obținute cu încălcarea prevederilor legale. Doctrina *fructul pomului otrăvit* este un produs al regulii exclusive din sistemul american, care stabilește că probele obținute prin arestare ilegală, cercetare neîntemeiată sau interogare forțată trebuie excluse din proces. Ca regulă exclusivă, doctrina *fructul pomului otrăvit* a fost înființată inițial pentru a proteja executarea legii de la încălcarea drepturilor împotriva cercetărilor neîntemeiate și aplicării arestului ilegal. Denumirea *fructul pomului otrăvit* este deci o metaforă. Ea reprezintă probele obținute prin arest, cercetare sau interogare ilegală în rezultatul executării legii [23, p. 78].

Fructul pomului otrăvit reprezintă probele constatate ulterior datorită cunoștințelor obținute din prima cercetare, arest sau interogare ilegală. *Pomul otrăvit* și *fructul* sunt ambele excluse din procesul penal [23, p. 78].

Putem menționa că regula *Fructul pomului otrăvit* își găsește expresie în art. 102 CPP Rom. din 2010. Potrivit alin. 2 al acestui articol: „*Probele derivate din probele obținute prin tortură, tratamente inumane sau degradante, cât și alte probe obținute în mod ilegal, nu pot fi folosite în cadrul procesului penal.*”

Esența instituției aprecierii probelor rămâne a fi obiectul preocupărilor în doctrina juridică. Ion Tanoviceanu, analizând probatoriul penal și apreciind importanța regimului de libertate absolută a probelor, adică a principiului libertății probelor, menționează că instanțele sunt în drept de a acorda valoarea pe care o vor crede de cuviință fiecărei probe administrate. Autorul mai remarcă că probele, chiar când evidența lor este indiscutabilă, nu ne pot da imaginea fidelă, completă și precisă a realității, ci doar certitudinea că realitatea nu a putut fi alta decât cea pe care probele o dezvăluie. Libertatea de convingere nu înseamnă libertatea de a pedepsi, de aceea convingerea trebuie să se sprijine pe un conținut compatibil cu ideea de justiție și de pedeapsă. Acest conținut este certitudinea [34, p. 611].

În acest aspect, rămâne controversată problema propriei convingeri la aprecierea probelor. Art. 101 alin. 2 CPP RM declară expres că reprezentantul organului de urmărire penală sau judecătorul apreciază probele conform propriei lor convingeri, formate în urma examinării lor în ansamblu, sub toate aspectele și în mod obiectiv, călăuzindu-se de lege.

Problema propriei convingeri a constituit obiectul dezbaterilor în Curtea Constituțională a României, în două decizii mai vechi, similare după conținut. Curtea a arătat că aprecierea probelor este un proces deosebit de complex, care implică elemente de ordin subiectiv pentru valorificarea exactă a realității obiective înfățișate în cauzele penale prin intermediul probelor [8].

Aprecierea mijloacelor materiale de probă reprezintă una dintre problemele cele mai importante ale teoriei probelor, a întregii activități procesuale a ofițerului de urmărire penală și, în sfârșit, a instanței de judecată, deoarece aprecierea lor permite pătrunderea în esența cauzei penale, înțelegerea caracterului infracțiunii, separarea împrejurărilor esențiale ale cauzei de cele neesențiale. Corpurile delictive trebuie să fie apreciate în ansamblu cu alte probe și, mai întâi de toate, cu documentele în care sunt fixate circumstanțele ridicării și rezultatele cercetării obiectelor materiale, datorită cărora «martorii muți» încep să «vorbească» [41]. Totuși nu trebuie să fie statornică concepția privind rolul deosebit a corpurilor delictive, ca „martorii muți” care spre deosebire de «martorii vorbitori» nu mint. Corpurile delictive pot fi falsificate. În practica judiciară, sunt cunoscute cazuri de contrafaceri iscusite, chiar și a amprentelor digitale nemaivorbind de înscenări greu de crezut a sinuciderilor, a incendiilor, a jafurilor și a altor situații. În vederea utilizării corpurilor delictive pentru stabilirea circumstanțelor cauzei, acestea trebuie să fie supuse verificării scurpuloase, investigării sub toate aspectele și aprecierii critice [47, p. 75].

O mare atenție trebuie dată însă încercărilor de inducere în eroare a organelor judiciare, când infractorul lasă la locul faptei obiecte aparținând altor persoane sau contraface unele urme în vederea derutării cercetărilor [26, p. 128].

În practică, valoarea raportului de expertiză este uneori exagerată. Se crede că probei materiale, expertizabile științific, trebuie să i se acorde mai mare încredere în fața unei probe testimoniale și subiective. Or, concluziile expertului se pot dovedi eronate sau incorecte din diverse motive, atât obiective (expertului i s-au prezentat mostre de comparație neautentice), cât și subiective (calificarea insuficientă a expertului, metoda de expertizare neaprobată în practică sau nevalidată științific).

La ora actuală în cursul efectuării expertizelor, mai cu seamă în cadrul instituțiilor statale se aplică metode și mijloace de o complexitate sporită: microscopie electronică, cromatografie, spectrografie, microanalizatoare laser, diverse utilaje conexe la calculator, programe standardizate de stocare și prelucrare a informației cu semnificație criminalistică. Toate acestea, îmbinate uneori cu metode matematice, biologice, fizico-chimice complică substanțial raportul de expertiză, făcându-l uneori inaccesibil pentru ne specialiști [28, p. 117].

Deoarece CPP nu prevede o ierarhizare a valorii probelor, în general, deci nici a înscrisurilor, organele judiciare au obligația să verifice cu toată atenția orice probă pentru a stabili autenticitatea acesteia, conținutul și valoarea probatorie a ei. Pentru aceasta, se vor asculta și persoanele de la care se pretinde că emană actul sau proba materială, se vor folosi piese de comparație și alte mijloace probatorii.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele investigației realizate, a analizei legislației, doctrinei și practicii judiciare în materia mijloacelor materiale de probă în procesul penal a permis a face următoarele concluzii:

1. Din cuprinsul cercetărilor au fost relevate următoarele trăsături esențiale ale noțiunii de mijloace materiale de probă:
  - materialitatea obiectelor, lucrurilor; acest semn este caracteristic tuturor definițiilor analizate. Mijloacele materiale de probă sunt neînsuflețite, aparțin realității obiective, independent de conștiință și în afara ei. În calitate de mijloc material de probă nu poate fi persoana fizică, chiar și în calitate de purtător a urmelor infracțiunii, adică a informației probatorii;
  - particularitățile individuale ale obiectelor drept consecință a conținerii sau purtării urmelor infracțiunii. Este vorba în acest caz de anumite calități ale obiectelor pe care le acestea le posedau până la implicarea acestora în activitatea criminală, cât și de schimbările survenite în exteriorul acestora, drept consecință a intervenției făptuitorului și a mediului în care acesta a operat.
  - legătura mijloacelor materiale de probă cu infracțiunea și cu făptuitorul. Se are în vedere legătura de cauzalitate;
  - capacitatea de furnizare a probelor și posibilitatea de a contribui la stabilirea circumstanțelor cauze;
  - tipul procesului - procesul penal;
  - probabilitatea legăturii cu fapta cercetată și a obținerii regimului juridic caracteristic acestui mijloc de probă (art. 158 alin. 1 CPP RM);
  - oportunitatea de obținere și documentare a acestui mijloc de probă în conformitate cu normele pertinente de procedură penală.

Aceste trăsături au stat la baza abordării noțiunii de mijloace materiale de probă și la formularea definiției respective în conținutul tezei de față, în compartimentul consacrat conceptului mijloacelor material de probă.

La fundamentarea acestei definiții au stat acele trăsături caracteristice ale mijloacelor materiale de probă care au fost desprinse din doctrina studiată, la care au mai fost adăugate încă trei semne esențiale ale acestora, relevate în procesul investigațiilor:

Așadar, considerăm **mijloace materiale de probă în procesul penal**, *toate acele obiecte materiale și documente, administrate potrivit ordinii stabilite de CPP, în cazul în care există suficiente temeiuri de a presupune că ele conțin sau poartă o urmă a faptei săvârșite ori care au fost folosite sau au fost destinate să servească la săvârșirea unei infracțiuni, precum și obiectele care sunt produsul infracțiunii, și care, datorită legăturii lor cu această faptă și cu persoanele care au săvârșit-o pot furniza probe necesare soluționării cauzei penale.*

2. Analizând literatura de specialitate din România, cât și legislația procesual penală, putem concluziona că mijloacele materiale de probă constituie un gen probatoriu, care este susceptibil de unele diferențieri între două categorii distincte. Această delimitare este realizată mai cu seamă pe baza cadrului normativ. Deosebirea pe care reglementarea din CPP Rom. din 2010 o face cu privire la mijloacele materiale de probă, divizându-le în două specii și anume, pe de o parte, obiectele care conțin sau poartă urme ale faptei săvârșite sau care pot servi la aflarea adevărului și, pe de altă parte, corpurile delictive este întemeiată pe diferența care există între aceste mijloace de probă sub raportul legăturii lor cu obiectul probațiunii.

3. CPP RM reglementează documentele în calitate de mijloc independent de probă în art. 157 CPP RM, împreună cu corpurile delictive în art. 158-162 CPP RM în Titlul IV capitolul III Secțiunea 9 a CPP RM. Astfel, deși în art. 93 alin. 2 CPP RM legiuitorul nu operează cu noțiunea de mijloace materiale de probă atunci când enumeră exhaustiv lista mijloacelor de probă, totuși atunci când sunt reglementate în special fiecare din mijloacele de probă, documente și corpurile delictive au o denumire comună, cea de mijloace materiale de probă. Astfel, suntem îndreptățiți să afirmăm că documentele și corpurile delictive sunt specii sau două categorii distincte ale mijloacelor materiale de probă.

4. Analiza prevederilor art. 157 și art. 158 CPP RM ne permite să constatăm că legiuitorul moldovean nu este consecvent în expunerea normelor de procedură în materia mijloacelor materiale de probă: obiecte și documente. Nu regăsim în art. 158 alin. 1 CPP RM, cuvântul documentul. Considerăm important a adăuga acest cuvânt în contextul art. 158, pentru a accentua că și documentele, alături de obiecte pot avea uneori calitatea de corpurile delictive, și deci urmează a fi supuse procedurii de administrare a corpurilor delictive.

5. Legiuitorul din România, atât în cadrul CPP Rom. din 1968, cât și a CPP Rom. din 2010 reglementând înscrisurile și procese verbale, le cuprinde cu denumirea de *mijloace de probă scrise*.

6. La realizarea actului de justiție, documentele au deosebită importanță, deoarece servesc la soluționarea problemelor complexe ce apar în cadrul probatoriului penal. Acest fapt se datorează:

- frecvenței înalte de utilizare a documentelor la săvârșirea infracțiunilor;
- potențialului informative al acestora;
- atestării documentelor în calitate de mijloc material de probă în cadrul justiției penale.

7. Cercetarea la fața locului, percheziția, ridicarea de obiecte și înscrisuri sunt procedee probatorii clasice de căutare, depistare, ridicare și fixare procesuală a mijloacelor materiale de probă în procesul penal. Nu mai puțin importante procedee în sensul asimilării pe plan probator al probelor materiale sunt expertizele judiciare, constatările tehnico-criminalistice și medico-legale, precum și prezentarea spre recunoaștere, care permit interpretarea și aprecierea adecvată a obiectelor și înscrisurilor administrate într-o cauză penală. Literatura științifico-didactică de criminalistică din România, Republica Moldova și alte state, propune un arsenal bogat al recomandărilor de ordin tactic și metodic, ce permit realizarea la maximum al potențialului acestor procedee probatorii, în sensul administrării mijloacelor materiale de probă

Problema științifică actuală de importanță majoră soluționată rezidă în: formularea unei definiții a mijloacelor materiale de probă precum și reevaluarea cadrului normativ privind regimul lor juridic și a procedeelelor de administrare a acestora în procesul penal.

În cea mai mare parte legislația României și Republicii Moldova privind mijloacele materiale de probă în procesul penal corespunde exigențelor contemporane. Totuși studiul realizat a permis punerea în evidență a unor neajunsuri și omisiuni de natură să prejudicieze relementarea adecvată a mijloacelor materiale de probă și a procedurii de administrare a acestora. În unele cazuri, normele procesual penale nu sunt la nivelul așteptărilor, sub aspectul garanțiilor de respectare a drepturilor și libertăților fundamentale ale participanților în proces.

Aceste concluzii și constatări ne-au determinat să înaintăm următoarele **propuneri și recomandări de lege ferenda**:

Pentru România:

1. A include prevederi privind controlul judiciar a cercetării la fața locului pentru situațiile când proprietarii sau persoanele care locuiesc în locul ce urmează a fi cercetate nu își dau acordul pentru a pătrunde în domiciliu, în conținutul art. 192 CPP Rom. din 2010.

2. A incorpora în reglementarea procesuală (art. 192 CPP Rom. din 2010, pentru cercetarea la fața locului, posibilitatea realizării cercetării la fața locului și a percheziției în domiciliu în cazurile de urgență, fără autorizație judecătorească (tărăgănarea percheziției poate provoca ascunderea, deteriorarea sau distrugerea obiectelor și înscrisurilor ce pot servi drept mijloace materiale de probă). În acest caz, controlul judiciar ar putea fi amânat pe un termen ce nu poate depăși 24 de ore.

3. A completa art. 172 alin. 6 CPP Rom. din 2010 și cu prevederi privind indicarea în ordonanța sau în încheierea de dispunere a expertizei judiciare a obiectelor și documentelor care sunt transmise expertului.

4. Propunem includerea în textul legii procesual penale din România (art. 172, alin. 2 CPP) temeiul de dispunere a expertizei, care poate fi prezentat în următoarea redacție: *„Expertiza este ordonată din oficiu sau la cererea părților în cazul când materialele acumulate ale cauzei penale dau posibilitatea de a presupune că vor fi administrate probe noi prin antrenarea unui expert, care posedă cunoștințe speciale din domeniul științei, tehnicii, artei sau meseriei.”*

5. A atribui prin lege (art. 175 CPP Rom.) expertului dreptul de a solicita în caz de necesitate obiecte și documente suplimentare pentru formularea concluziilor.

Pentru Republica Moldova:

1. Propunem art. 125 alin. 1 CPP RM în următoarea redacție: *„Organul de urmărire penală este în drept să efectueze percheziție dacă probele acumulate sau din materialele activității speciale de investigații rezultă o presupunere rezonabilă că într-o anumită încăpere ori într-un alt loc sau la o anumită persoană se pot afla instrumente ce au fost destinate pentru a fi folosite sau au servit ca mijloace la săvârșirea infracțiunii, obiecte și valori dobândite de pe urma infracțiunii, **mijloace și sisteme computerizate**, precum și alte obiecte, sau documente care ar putea avea importanță pentru cauza penală și care prin alte procedee probatorii nu pot fi obținute”*. Au fost adăugate în lista mijloacelor materiale de probă ce pot fi depistate în cadrul percheziției **mijloace și sisteme computerizate**.

2. A expune prevederile art. 125 alin. 2 CPP RM în următoarea redacție: *„Percheziția se poate efectua și în scopul descoperirii unor persoane căutate, a unor cadavre, **informații computerizate** sau a altor date importante pentru cauza penală.”* Adăugarea expresiei **informații computerizate** este importantă pentru consecvența expunerii, cât și pentru concretizarea capacităților probatorii ale percheziției.

3. Propunem următoarea redacție a alin. 2 și 3 a art. 158 CPP RM:

Textul art. 158 alin. 2 CPP RM: *„**Obiectul sau documentul** se recunoaște drept corp delict prin ordonanța organului de urmărire penală sau prin încheierea instanței de judecată și se anexează la dosar.”*

Textul primei propoziții a art. 158 alin. 3 CPP RM: *„**Obiectul sau documentul** poate fi recunoscut drept corp delict în următoarele condiții (...).*

Avantajele acestor recomandări sunt următoarele:

- s-ar armoniza cadrul normativ al Republicii Moldova și al României în materia reglementării mijloacelor materiale de probă și valorificării acestora în plan probator;
- s-ar preveni admiterea erorilor judiciare care, la moment, sunt generate de delimitarea imprecisă în jurisprudență al noțiunilor: *mijloace materiale de probă, corpuri delictive, obiecte, documente, înscrisuri și acte procedurale*;
- recomandările *de lege ferenda* ar conferi eficiență și garanțiilor de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul de administrare a mijloacelor materiale de probă, în special al dreptului la viață privată și ar reduce costurile legate de eventualele violări ale legislației;
- sistematizarea materiei privind mijloacele materiale de probă ar facilita procesul instructiv didactic la însușirea disciplinei *drept procesual-penal* de către studenți, masteranzi a facultăților de drept cât și de către audienții INJ.

Planul cercetării de perspectivă este orientat spre:

- investigarea procedurii de administrare a mijloacelor de probă materiale în cadrul cercetării la fața locului, a ridicării și percheziției sistemelor informatice;
- administrarea și examinarea corpurilor delictive în faza judecătii.

BIBLIOGRAFIE

1. Antoniu Gh. et. al. Dicționar de procedură penală, Ed. Științifică și enciclopedică, București. 1988, 276 p.
2. Bîcu V. Analiza unor prevederi teoretico-juridice privind noțiunea și clasificarea mijloacelor materiale de probă în procesul penal (aspecte comparative, România și Republica Moldova). În: *Legea și Viața*, Chișinău. nr.9, 2011. p.46-51.
3. Bîcu V. Aprecierea mijloacelor materiale de probă. În: Conferința internațională științifico-practică cu genericul "Reforme de drept în țările fost sovietice: rezultate și probleme". Chișinău, 28-29 martie 2014. p.483-485.
4. Bîcu V. Corpurile delictive. În: *Legea și Viața*, Chișinău, 2011, nr.7, p.26-30
5. Bîcu V. Documentele în calitate de mijloace materiale de probă. În: *Legea și Viața*, Chișinău, nr.8, 2011. p.26-30
6. Bîcu V. Expertiza judiciară ca mijloc material de probă. În: *Materialele conferinței internaționale cu genericul "Rolul științei și educației în implementarea Acordului de asociere la Uniunea Europeană"*. Chișinău, 5 februarie 2015. p.300-304.
7. Bîcu V. Obținerea probelor prin percheziție. În: *Materialele mesei rotunde cu participarea internațională consacrată aniversării a 65-a de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului*. Chișinău, 11 decembrie 2013. p.307-321.
8. Decizia din 33/28 iunie 2005, Curtea Constituțională a României // *Monitorul Oficial al României*, 2005, nr.675.
9. Dicționar rus-român, Redacția principală a Enciclopediei, 1992. 760 p.
10. Dicționarul juridic rus-român, Editura „Cartea Moldovenească”, Chișinău, 1970. 451 p.
11. Dolea I. et.al. Codul de procedură penală, Comentariu, Ed.Cartier juridic, Chișinău, 2005. 768 p.
12. Dolea I., Asigurarea drepturilor persoanei în probatoriul penal. Teză de doctor habilitat în drept, Chișinău, 2009. 368 p.
13. Dolea I.et.al. Drept procesual penal, editura Cartier, București, 2005. p. 260
14. Dongoroz V. et.al. Explicații teoretice ale Codului de Procedură penală român, Partea generală, Vol.I., București, 1976. 434 p.
15. Doraș S. Criminalistica, V.I, Tehnica criminalistică, Ed. «Știința», Ch., 1996. 344 p.
16. Gheorghiuță M. Diagnosticarea criminalistică ca premisă a identificării criminalistice. În: *Materialele Simpozionului internațional „Metode și tehnici de identificare criminalistică”* 26-27 octombrie 2005. -București, 2006. p.189, p. 188 - 194.
17. Golubenco Gh. Unele probleme de reglementare procesuală a utilizării metodelor și mijloacelor tehnico-criminalistice în combaterea criminalității. În: *Strategia combaterii criminalității organizate în Republica Moldova (conferința științifico-practică republicană)*, Chișinău, 1997. 118 p.
18. Hotărârea Plenului CSJ RM nr. 16 din 07.11.2005 Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre șantaj // *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2006, nr.4, p.7
19. Hotărârea Plenului CSJ RM nr. nr.4 din 19.06.2006 Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism // *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2007, nr.1, p.11
20. Hotărârea Plenului CSJ RM nr.23 din 28.06.2004 Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor // *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2004, nr.8, p.5
21. Hotărârea Plenului CSJ RM nr.31 din 09.11.1998 Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre purtarea (portul), păstrarea (deținerea), transportarea, fabricarea,

- comercializarea ilegală, sustragerea armelor de foc, a munițiilor sau a substanțelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor nr.31 din 09.11.1998 // "Culegere de hotărâri explicative", Chișinău, 2000, p.281; "Culegere de hotărâri explicative", Chișinău, 2002, p.367;
22. Instrucțiunile cu privire la modul de ridicare, evidență, păstrare și transmitere a corpurilor delictive, anexate la cauzele penale, a obiectelor de preț și altor bunuri de către organele de urmărire penală ale M.A.I. aprobat prin ordinul M.A.I. nr. 172 din "05 "mai 2004, capitoul III pct. 14
  23. KAMISAR Yale, WAYNE R. La Fave, Jerold H.Israel. Modern criminal Procedure. Cases, Comments and Questions, West Publishing Co. St. Paul, Minn., 1994, 1698 p. Citat de Dolea I. în lucrarea: Asigurarea drepturilor persoanei în probatoriul penal; Teză de doctor habilitat în drept, Chișinău,2009, p.78
  24. Mateuț Gh. Procedură penală, Ed.fundației „Chemarea”, Iași, 1994, 752 p.
  25. Mateuț, Gh. Tratat de procedură penală, parte generală, Vol.II, București, 2013, 788 p.
  26. Mrejeru T., Mrejeru B. Probele în procesul penal, Aspecte teoretice și jurisprudența în materie, Ed. Universul Juridic, București, 2006. 224 p.
  27. Neagu I. Tratat de procedură penală, Ed.PRO București, 1997. 732 p.
  28. Neicuțescu O. Obiectivitate și subiectivism în expertiza criminalistică, Teză de doctor în drept, Chișinău, 2009. 167 p.
  29. Nicu J. Drept procesual penal, Ediția a II-a, Ed. C.H.Beck, București, 2007. 495 p.
  30. Orîndaș V. Procedura penală, Ch., 2001. p. 360 p.
  31. Osoianu T. Desăvârșirea reglementării acterlor de urmărire penală în procesul penal al Republicii Moldova, Chișinău. 2000. 112 p.
  32. Osoianu T..Orîndaș V. Procedură penală, parte generală, curs universitar, Ch., 2004. 183 p.
  33. Reșetnicov A. Documentul fals ca obiect material, produs și mijloc se săvîrșire a infracțiunii, Autoreferat al tezei de doctor în drept, Specialitatea: 12.00.08 – Drept penal (drept penal), Chișinău, 2008. 23 p.
  34. Tanoviceanu I. Tratat de drept și procedură penală. Vol.IV. București, Curierul judiciar, 1927. 887 p.
  35. Udroui M. et. al. Codul de procedură penală, Comentariu pe articole, București, 2015. 1691 p.
  36. Volonciu N.Tratat de procedură penală, Partea generală, Vol. I, Ediț. II-a revizuită și adăugată, București, Ed. PAIDEIA, 1996. 512 p.
  37. Алексеев В.З., Уголовный процесс, Изд. Юридическая литература, М.,1972. 582 p.
  38. Белозёров Ю.Н., Рябоконт В.В., Производство следственных действий: Учебное пособие, Москва, ММСШМ МВД СССР, 1990. 66 p.
  39. Белозеров Ю.Н.et.al.Советский уголовный процесс, Учебник, 3-е изд. перераб. и доп., Юридическая литература, М.,1984. 447 p.
  40. Диденко К. В. Документы как доказательства по уголовным делам об экономических преступлениях, АВТОРЕФЕРАТ диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук Специальность: 12.00.09 – уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-разыскная деятельность;http://www.iuaj.net/1_oldmasp/modules.php?name=Pages&go=page&pid=451
  41. Дорохов В.Я., Природа вещественных доказательств// Советское государство и право. 1971. № 10. с. 109-140 - <http://kalinovsky-k.narod.ru/b/st/dorohov.htm> (vizionat-14.06.2012)
  42. Жогин Н.В., Теория доказательств в советском уголовном процессе. изд. 2-е исправленное и дополненное. М.: Юридическая литература, 1973. 736 p.<http://kalinovsky-k.boom.ru/b/td-1973-11.htm>(vizionat: 02.02.2014

43. Казанир А.С., Санталов А. И., Комментарий к уголовно-процессуальному кодексу МССР, Изд. «Картя Молдовеняскэ», Кишинев, 1966. 374 р.
44. Лупинская П.А., et.al. Уголовный процесс, Изд. Юристъ, М. 1995, 544р.
45. Петренко В.М. Предъявление для опознания при расследовании преступлений. Москва: ВНИИ МВД СССР, 1975, 74 р.
46. Петрухин И.Л., Уголовный процесс, Учебник, Изд. ПРОСПЕКТ, М., 2001. 517 р.
47. Россинский С.Б. Фойницкий И.Я. о письменных и вещественных доказательствах //Материалы международной научной конференции «Стратегии уголовного судопроизводства» посвященной 160-летней годовщине со дня рождения проф. И.Я. Фойницкого 11-12 октября 2007 г. (Санкт-Петербург) http://www.iuaj.net/1_oldmasp/modules.php?name=Pages&go=page&pid=276 (vizionat: 12.04.2015)
48. Рыжаков А.П. Следственные действия и иные способы собирания доказательств, ИИД «Филинь», Москва, 1997, 336 р.
49. Селиванов Н.А. Вещественные доказательства (криминалистическое и уголовно-процессуальное исследование) «Юридическая литература», Москва, 1971. 200 р.
50. Файгер А. Действия по уголовному преследованию, Бэлць, 2006. 332 р.
51. Якупов Р.Х., Уголовный процесс, Учебник для вузов, Изд. ТЕИС, М, 1998. 600 р.

Bîcu Vasile, Rolul mijloacelor materiale de probă în procesul penal, Teză de doctor drept, Chișinău, 2016. Structura tezei: Introducere, 4 capitole, concluzii și recomandări, bibliografia din 184 de titluri, 160 de pagini al textului de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în lucrări științifice. Cuvinte cheie: mijloc material de probă, corp delict, document, cercetarea la fața locului, percheziție, ridicare de obiecte și înscrisuri, expertiză judiciară, prezentarea obiectelor spre identificare.

Domeniul de studiu și obiectivele tezei. Această lucrare este axată pe una dintre cele mai importante probleme teoretico-practice privind implicarea mijloacelor materiale de probă în probatoriul penal. Scopul tezei este studierea complexă a mijloacelor materiale de probă și reevaluarea capacităților de ordin normativ și doctrinar, în vederea asigurării eficiente al administrării acestui mijloc de probă în cadrul procesului penal.

Pentru realizarea scopului enunțat au fost conturate următoarele obiective: fundamentarea doctrinară și normativă a conceptului de probă, mijloc de probă, mijloace materiale de probă în procedura penală: noțiune, trăsăturile esențiale, clasificare și importanță; stabilirea coraportului între noțiunile: mijloace materiale de probă, corpuri delictive, obiecte, documente și înscrisuri; elucidarea procedeele probatorii de descoperire, ridicare și documentare a mijloacelor materiale de probă, cât și a altor procedee de asimilare în plan probator al mijloacelor materiale de probă; evaluarea garanțiilor procesuale de respectare a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în cazul administrării de probe materiale prin intermediul procedeele probatorii care conțin elemente de constângere; studierea practicii judiciare în materia administrării probelor materiale și formularea recomandărilor în vederea statornicirii acesteia și aplicării uniforme a normelor de procedură penală de către organele de urmărire penală și instanțele de judecată; determinarea criteriilor de apreciere a mijloacelor materiale de probă; reevaluarea cadrului normativ (din Republica Moldova și România) în materia mijloacelor materiale de probă și identificarea oportunității în argumentarea și formularea propunerilor *de lege ferenda*.

Problema științifică importantă soluționată prin intermediul cercetării științifice constă în: formularea unei definiții a mijloacelor materiale de probă și reevaluarea cadrului normativ privind regimul lor juridic, precum și a procedeele de administrare a acestora în procesul penal.

Noutatea și originalitatea științifică. Noutatea cercetării se clasează printre acele direcții științifice a căror cercetare merită atenție primordială, avînd în vedere importanța teoretico-practică lipsa unor lucrări și studii consacrate în doctrina autohtonă care ar examina la nivelul unei teze de doctor, subiectul abordat. Originalitatea constă în „asamblarea” unor prevedri legale și a unor cunoștințe de specialitate din Republica Moldova și România.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă. În baza cercetărilor realizate am constatat existența unor imprecizii, carențe și omisiuni de ordin normativ, cât și lipsa unor lucrări consacrate în materia abordată. Această stare de lucruri în reglementarea procesuală a mijloacelor materiale de probă, împiedică utilizarea eficientă a acestora în probatoriul penal procesul penal și ne-a justificat să argumentăm și să înaintăm comunității științifice și legislatorului, unele concluzii teoretice și recomandări *de lege ferenda*.

Implementarea rezultatelor științifice. Lucrarea poate fi de un real folos atât cadrelor didactice cât și studenților, masteranzilor de la facultățile de drept. Ea poate fi utilizată în practica ofițerilor de urmărire penală, procurorilor, judecătorilor, judecătorilor de instrucție, avocaților, avocaților-stagiari, Rezultatele acestei investigații au importanță și pentru dezvoltarea în continuare a acestei teme în doctrina procesual-penală. Principalele realizări ale cercetării

științifice și-au găsit reflectare și aprobare în cadrul a 7 lucrări științifice, inclusive și în materialele conferințelor științifico-practice naționale și internaționale.

АННОТАЦИЯ

Біку Василе, Роль материальных средств доказывания в уголовном процессе, диссертация на соискание ученой степени доктора права, Кишинэу, 2016

Структура диссертации: Введение, четыре главы, заключение и рекомендации, библиография из 184 названий, 160 страниц основного текста. Полученные результаты изданы в 7 научных публикациях. Ключевые слова: материальные средства доказывания, вещественные доказательства, документ, осмотр места происшествия, обыск, выемка, экспертиза, предъявление для опознания.

Область исследования и основные задачи диссертации: Данная научная работа посвящена наиболее важным теоретическим и практическим проблемам использования материальных средств доказывания в уголовном процессе. **Задача исследования** - комплексное изучение материальных средств доказывания в уголовном процессе. Цели: разработка научно-теоретической концепции доказательств, средств доказывания, в общем, и в частности материальных средств доказывания: определение понятия, характеристика существенных признаков, классификация и значение; сопоставление и понятий материальных средств доказывания и вещественных доказательств, предметы, письменные и другие документы, и установить соотношения между этими юридическими категориями; рассмотрение на научном уровне порядка производства следственных действий направленных на поиск, обнаружение, изъятие и процессуальной фиксации материальных средств доказывания и других действий способствующие использованию вещественных доказательств в процессе доказывания по уголовному делу; оценка процессуальных гарантий соблюдения прав человека при получении материальных средств доказывания при производстве следственных действий содержащие элементы принуждения; изучение следственной и судебной практики работы с вещественными доказательствами и формулировка рекомендации для единообразного применения уголовно-процессуального закона; научная разработка критериев для оценки вещественных доказательств; переоценка уголовно-процессуальных норм регламентирующие материальные средства доказывания (Республики Молдова и Румынии), выявление целесообразности и обоснование предложений по изменению в этом отношении некоторых норм уголовно-процессуального кодекса этих стран. **Основная научная проблема рассматриваемая работ** заключается в формулировке определения материальных средств доказывания и в пересмотре законодательной базы обеспечивающих собирание этих доказательств в уголовном процессе.

Научная новизна и оригинальность. Научная новизна заключается в рассмотрении данной проблематики, которой не оказали еще должного внимания на уровне диссертационного исследования в национальной доктрине. Опубликованные и изученные научные работы не исследуют в частности материальные средства доказывания в качестве самостоятельной уголовно-процессуальной категории. Оригинальность состоит в параллельном исследовании данной тематики в контексте законодательства и правоприменительной практики двух стран.

Теоретическое значение и практическая ценность. На основе выполненного исследования было установлено присутствие определенных нормативных неточностей, и упущений, так же как нехватки признанных исследований в данной области. По нашему представлению, такое состояние в процессуальной регламентации материальных средств доказывания оправдывает нас, чтобы разработать и представить научному сообществу определенные заключения и рекомендации, в том числе, *de lege ferenda*. Неоспоримой является значимость данного научного исследования в системе теоретического базиса основных прав и свобод человека и гражданина.

Имплементация научных результатов. Диссертация может оказывать реальную помощь профессорам и студентам правовых факультетов, для планирования, обучения и ассимиляции курса адвокатуры. Работа полезна для практической деятельности офицеров по

уголовному преследованию, прокуроров, адвокатов, судей. Результаты исследования важны также для дальнейшего развития этого направления в доктрине уголовного процесса. Основные достижения исследования отражены в 7 статьях, которые были опубликованы в том числе и в сборниках международных конференций.

ANNOTATION

Bîcu Vasile, The role of material evidence in criminal proceedings, PhD Thesis, Chisinau, 2016 Thesis structure: Introduction, 4 chapters, conclusions and recommendations, bibliography of 184 titles, 160 pages of text. The results are published in 7 scientific works. Keywords: material means of evidence, real evidence, document, site investigation, searches, seizure of property and documents, judicial expertise, presentations obiectelor for identification.

Field of study and thesis objectives. This paper focuses on one of the most important theoretical and practical problems concerning the involvement of the evidence produced in evidence in criminal proceedings. The aim of the thesis is to study complex material means and re-sample normative capabilities and doctrine in order to ensure efficient-administration of this evidence in criminal proceedings.

To achieve the stated objectives were outlined as follows: doctrinal and normative foundation of the concept of proof, evidence, means materil evidence in criminal proceedings: Getting key features, classification and importance; determining the correlation between the notions: as evidence, real evidence, objects, documents and writings; elucidating the processes of discovery evidence, lifting and documentation produced in evidence, as well as other evidentiary processes of assimilation plan produced in evidence; assessing the procedural guarantees of respect for human rights and fundamental freedoms for evidence-administration evidentiary materials through processes that contain elements of coercion; studying judicial practice of evidence material and its formulation Dpt view of abuses and uniform application of the rules of criminal procedure by the prosecution and the courts; determining criteria for evaluation of sample material means; reassessing the regulatory framework (the Republic of Moldova and Romania) in matters of evidence and the identification of means to argue oportunității and formulating proposals for law ferenda.

Important scientific problem solved in that field consists of: formulating a definition to be produced in evidence and reviewing the regulatory framework on their legal status and their management processes in criminal proceedings.

Scientific novelty. Novelty research ranks among those whose directions of scientific research deserves the utmost attention, given the importance of practical and theoretical studies in the absence of local doctrine which would examine the level of a PhD thesis, topic. The originality consists in comparing and "assembly" of legislative provision of expertise and the Republic of Moldova and Romania needed this study.

Theoretical and practical value. Based on the research we noticed the existence of inaccuracies, inadequacies and omissions normative as well as the lack of papers devoted to the matters addressed. This state of things produced in evidence in the regulation prevents their effective use in criminal proceedings criminal rules of evidence, which we justified to argue and to advance the scientific and Legislator some theoretical conclusions and recommendations of law ferenda. Implementation of scientific results. The work can be of great use as both teachers and students, master of law schools. It can be used in the practice of criminal investigators, prosecutors, judges, magistrates, lawyers, attorneys trainee. The results of this investigation has

importance for the further development of this theme in the doctrine of criminal procedure. The main achievements of scientific research and reflection and approval Found in 7 scientific works, including materials and scientific-practical conferences nationally and internationally.

Implementation of scientific results. The work can be of great use as both teachers and students, master of law schools. It can be used in the practice of criminal investigators, prosecutors, judges, magistrates, lawyers, attorneys trainee. The results of this investigation has importance for the further development of this theme in the doctrine of criminal procedure. The main achievements of scientific research and reflection and approval Found in 7 scientific works, including materials and scientific-practical conferences nationally and internationally